

Trojanski rat

Enigma grčkog spisatelja Homera, napoznatijeg po epskim spjevovima Ilijadi i Odiseji koji su mu pripisani, predmetom je rasprave već stoljećima. Mitski i polumitski događaji koji su opisani u njegovim epovima – opsada grada Troje te opasni povratak kući poslije njezina osvajanja – smješteni su u kasno brončano doba, a mlada su ih grčka djeca „slušala na majčinim koljenima stoljećima prije nego što su bili zapisani“ (Aydon, 2012:69). Od prve polovice 18. stoljeća pa do danas pitanje utemeljenosti Homerovih priča na povijesnim događajima potaknulo je lavinu znanstvenih istraživanja. Svoj vrhunac ta je potraga dosegla tijekom spektakularnog arheološkog iskapanja Troje između 1871. – 1873. godine kojega je pokrenuo njemački arheolog-amater Heinrich Schliemann. Njegov pronalazak trojanskih gradskih zidina, a kasnije i ostataka grada Mikene dao je dodatnu vjerodostojnost tvrdnjama u korist postojanja Trojanskoga rata. Daljna istraživanja 80-tih godina dvadesetog stoljeća na humcima pored Troje na svjetlo su donijela nove dokaze u korist te teze. Unatoč tome, u oku znanstvene zajednice, Trojanski rat i danas se nalazi na granici književnosti i povijesti, mita i arheologije.

Velebna djela junačkih ljudi prošlosti uvijek su bila dijelom usmene predaje koja je kroz stoljeća postala dio kolektivnog sjećanja. Najpoznatija od grčkih priča ona je o desetogodišnjem ratu između grčkih plemena (kolektivno nazvanih Ahejci i Danajci) te stanovnika grada Troje. Prenošena je iz naraštaja u naraštaj sve dok nije postala dijelom Homerovih epova *Ilijade* i *Odiseje*, koji su jedan od temelja današnje grčke kulture. Već u 18. stoljeću znanstvenici su pokušali pronaći nepobitne dokaze postojanja Trojanskoga rata, a nedavna arheološka istraživanja dodatno su učvrstila tezu o njegovom postojanju. Još uvijek nije sigurno je li se rat, tradicionalno datiran u trinaesto ili dvanaesto stoljeće prije Krista, stvarno dogodio, no njegov je utjecaj na ljudsku kulturu ostao neopovrgnut do današnjeg dana.

Naziv grada i zemljopisni položaj

Grad Troja je antičko naselje u Anatoliji koje je bilo poznato pod različitim imenima: Grci su je nazivali Troia, također i Ilios ili Ilion, na latinskom se zvala Troia, Troja ili Ilium. Važnost antičke Troje bila je u njezinom strateškom položaju. Naime, Troja je smještena na južnom ulazu u Dardanele, morskom tjesnacu u Turskoj koji povezuje Crno

i Mramorno more s Egejskim morem. Strateška važnost Dardanela, koji omogućavaju pristup Dunavu, Donu i Dnjepru, bio je povod i mnogim ostalim velikim bitkama u svim povijesnim periodima.¹ Grad je također nadzirao kopnenu trgovačku rutu koja je prolazila zapadnom obalom Anatolije preko najuže točke Dardanela prema europskoj obali. Iako je nejasno koliko je Troja zapravo nadzirala trgovačke puteve u svojoj okolini, teoretski grad je mogao prikupljati cestarine i ostale poreze na putovanje kroz svoj teritorij.

Grad Troja bio je dio područja u sjeverozapadnoj Anatoliji poznatog pod nazivom Troada. Troada je dobila ime prema hetitskom imenu za to područje Taruiša, a na grčkom je nazivana Troias. Troada je jasno definirano geografsko područje koje omeđuju Dardaneli na sjeverozapadu, Egejsko more na zapadu te planina Ida na jugoistoku. Današnje ruševine Troje na brdu Hisarliku nalaze se u sjeverozapadnom djelu Troade. Dardaneli su danas udaljeni 7 kilometara sjeverno od Hisarlika. Većina niskog poplavnog područja između je vjerojatno bila velika luka za vrijeme brončanog doba. Takva luka bila bi odlično sidrište u Dardanelima za trojansku flotu u skladu s Homerovim epovima (Bryce, 1998:392).

Izvori za trojanski rat

Glavni izvor za opis Trojanskoga rata jest Homerov epski spjev *Ilijada* koji iznosi događaje u razdoblju od nekoliko tjedana potkraj desetogodišnjega rata između grčkih plemena i Trojanaca koji je izbio zbog otmice Agamemnonove žene Helene. Moguće je da je izvorna priča o Trojanskom ratu bila dulja od priče koju danas poznajemo kao *Ilijada* jer ona obuhvaća samo posljednju fazu opsade Troje. Osnovna tema je ljutnja najvećeg grčkog junaka Ahileja koji dolazi u sukob sa zapovjednikom grčkih postrojbi Agamenonom, ubija trojanskog junaka Hektora iz osvete te pomaže u zaključnom osvajanju Troju pomoću lukavstva. Grci su se pretvarali da odustaju od opsade grada te su za sobom ostavili drvenog konja kao znak mira. Trojanaci su unijeli konja u grad, nesvjesni grčkih vojnika koji se u njemu skrivaju. Vojnici su se tijekom noći išuljali, otvorili gradska vrata i pustili grčku vojsku u Troju (Chrisp, 2008:14). Sam tekst *Ilijade* uobličjen je na

1 Ni dvadeseto stoljeće nije izuzetak; Galipoljska bitka 1915. godine nazvana se još i „Dardanelski pohod“.

osnovi nekoliko očuvanih papirusa, citata iz drugih izvora te srednjovjekovnih rukopisa. Najvažniji rukopis bio je Venetus A; tekst kojega su u 9. stoljeću sastavili bizantski učenjaci temeljeći se na rukopisima koji su u slijedećim stoljećima većinom izgubljeni.² Prvo tiskano izdanje *Ilijade* pojavilo se 1488. godine u Firenci. Kasnija izdanja u sebi sadrže dodatke iz novotkrivenih rukopisa kojih je samo u 20. stoljeću pronađeno više od šeststo (Ratovi kroz stoljeća, 2009:11).

Osim Homera i njegove *Ilijade*, prvi grčki povjesničar koji daje podatke o Trojanskom ratu je Herodot. On spominje Trojanski rat u svojem monumentalnom djelu *Povijesti*. Na samom početku djela Trojanski rat stavljen je u kontekst sve češćih sukoba između istočnjačkih naroda i grčkih polisa koji će na kraju rezultirati Grčko-perzijskim ratovima.

Još jedan povjesničar koji govori o Trojanskom ratu je Helanik iz Mitilene, poznat i kao Helanik s Lezba, koji je pisao u vrijeme Herodota. Iako su mu sva djela izgubljena, neka od njih nose naslove koji bi daljnje rasvijetlili pitanje stvarnog postojanja Trojanskog rata poput *Troika*, što je najvjerojatnije povijest Troje, ili *Persika*, što bi bila povijest Grčko-perzijskih ratova.

Drukčiji pogled na Trojanski rat daje Tukidid u svojem djelu *Povijest Peleponeskog rata*. Tukidid odmah na početku djela otvoreno priznaje kako je rekonstrukcija rane grčke povijesti iznimno teška. Prema njemu, Trojanski je rat prvi rat koji je ujedinio sve grčke gradove-države protiv zajedničkog neprijatelja. On odbacuje ideju da je Helena bila povod izbijanja rata. Smatra kako je Agamemnon želio napasti Troju zbog vlastitih pobuda.

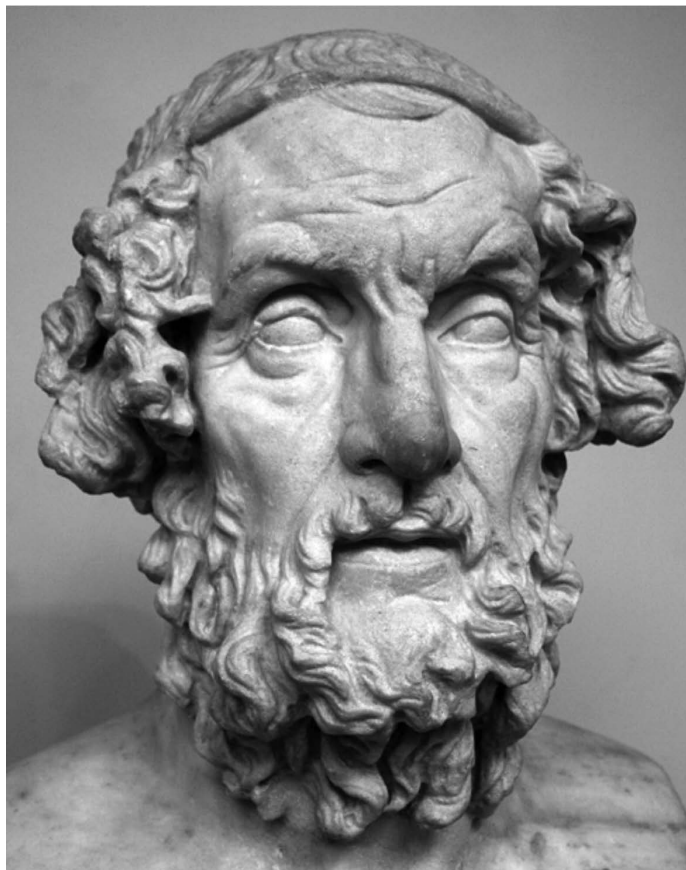
Trojanski rat ukratko spominju i slijedeći antički autori: Apolodor, Diodor Sicilski, Euripid, Ksenofont, Pauzanije, Proklo i Strabon.

Homer

Homerovi epovi *Ilijada* i *Odiseja*, koji su stvoreni na prijelazu iz 8. u 7. stoljeće prije Krista, glavni su izvori podataka za najranije razdoblje grčke povijesti. U današnje se vrijeme općenito smatra da su nastali iz usmene predaje. Samo pitanje njihova autorstva tzv. „Homersko pitanje“ nije presudno za sadržaj ovog rada jer su informacije sadržane u epovima za ovaj pristup djelu mnogo bitnije. O njegovom životu se malo zna; njegove pjesme su njegov život. Iako je Homerovo povijesno postojanje već stoljećima upitno, kulturna i odgajateljska uloga *Ilijade* i *Odiseje* je golema. Njegovi junački spjevovi donose jasnu sliku grčkih običaja. Ta je slika tako vješto napravljena da su je svi narodi starih

² Pretpostavlja se da su uništeni u pljački Konstantinopola 1204. godine.

vjekova smatrali zakonom umjetnosti i ukusa. Homer je bio Grcima ono što je nama *Biblija* – temelj narodnom odgoju; „s toga veli Platon, da je Homer svu Helladu odgojio“ (Duruy, 1881:66).

Idealizirana bista slijepog Homera iz helenističkog razdoblja. Rimski kopija helenističkog originala iz 2. stoljeća pr. Kr.

Ljudi, koji su živjeli tijekom antike, smatrali su da je Troja stvaran grad. U Homerovim epovima postoji velik broj prikaza kako je grad mogao izgledati za vrijeme vladavine kralja Prijama. Većina Homerovih opisnih epiteta su općenite fraze koje se ne bi trebale shvaćati previše ozbiljno, ali barem neke je vrijedno spomenuti. Homerova Troja je „dobro utvrđena“, to je „prostran grad“ sa „širokim ulicama“; ima „uzvišena vrata“ te se u njemu nalaze „dobri konji“. Takve opise ne treba uvažiti kao činjenicu, ali je u nekim slučajevima očito kako je Troja opisana kao bajkovit grad te je vrlo malo slična iskopinama Troje na današnjem brdu Hisarliku. Homer je očito preuveličao grad kako bi postavio pozornicu za veliki Trojanski rat o kojem ep govori (Evslin, 1971: 22, 82, 111, 148).

Iako je *Ilijada* početna točka, očito je da se Homer oslanjao na veliki ciklus priča koje su se bavile Trojanskim ratom. Kao što je već spomenuto, *Ilijada* se zapravo bavi samo jednom epizodom – završnim tjednima rata. U

vrijeme antike postojala je velika serija epova, koji su očuvani samo u fragmentima, a bavili su se aspektima rata koje Homerove poeme ignoriraju. Epovi, kao što su *Kiparska pjesma* (ili *Kiprija*), *Mala Ilijada* i *Etiopida*, očito su bili dio velikog opusa djela o Trojanskome ratu. Sastavljeni su ubrzo nakon Homera, uzevši u obzir pretpostavku da je on živio na prijelazu iz 8. u 7. stoljeće prije Krista; znači oko 750. godine prije Krista (Povijest 2, 2007: 282 - 283).

Datiranje Trojanskoga rata

Rat se vjerojatno zbio između 1230. – 1180. godine prije Krista. Troja je bila uništena u požaru 1180. godine. Prisutnost oružja (vrhova strelica, koplja i kamenja za praćku) kao i nepokopanih ljudskih kostura sugerira na iznenađan i brz napad na grad. Gradovi u zaleđu Troje su, prema nedavnim arheološkim istraživanjima, napušteni oko 1200. godine prije Krista što odgovara teoriji o invaziji (Strauss, 2006: 27). S druge strane, skeptici odbacuju misao o Trojanskome ratu zato što je pronađen relativno malen broj oružja u ostacima Troje u usporedbi s drugim antičkim gradovima koji su bili osvojeni. Doduše, Troju se ne može svrstati u potpuno očuvane lokalitete. Grad je bio turistička atrakcija i u razdoblju antike. Aleksandar Veliki i car August su naredili iskapanja grada u potrazi za relikvijama. Također, kasnija urbana obnova izravnala je tvrđavu kako bi se stvorila terasa za izgradnju grčkih i rimskih hramova; proces koji je oštetio brojne slojeve razina grada iz brončanoga doba. Arheološki nalazi odgovaraju slici grada koji je bio opljačkan, zapaljen te u kasnijim stoljećima preuređivan (Wood, 1998: 30).

Mikenska kultura

Premda je sama *Ilijada* nastala na prijelazu između 8. i 7. stoljeća prije Krista, taj ep u sebi je očuvao mnoge pojedinosti iz kasnog brončanoga doba.³ U svom izvornom obliku, priče možda potječu još iz mikenskog razdoblja, a putujući pjesnici izvodili su ih u palačama. Mikenska civilizacija doživjela je propast poslije 1200. godine prije Krista. Njena povijest očuvala se u grčkoj usmenoj predaji. Homerovi epovi u sebi sadržavaju i opis vojne hijerarhije te podjele ratničkog staleža na mikenskom području.

Glavni vođa pohoda grčkih plemena na Troju u *Ilijadi* bila je Mikena – prijestolnica kralja Agamemnona. Homer grad naziva *Mycenae Polychrysos*, grad bogat zlatom. Ulaz u grad ostao je jednak do današnjih dana, a nazvan je Lavlja vrata po reljefu dvije lavice koji je isklesan iznad ulaza. Mikenjani su bili narod koji je govorio grčkim

3 Na primjer, u *Ilijadi* ratnici se bore brončanim oružjem, a ne željeznim kakvo se rabilo za Homerova života.

dijalektom, a formirao se tijekom 18. stoljeća prije Krista. Mikenska civilizacija trajala je od 16. stoljeća do oko 1200 godine prije Krista. Pisali su tekstove na glinenim pločicama pismom nazvanim linear B. Povijest linearnog B pisma sa sigurnošću određuje osobitosti civilizacije koju je mikenski narod širio na području Egejskog mora (Drevne civilizacije, 2006: 36 – 37).

„Agamemnonova maska“ što ju je 1876. godine u Mikeni otkrio Heinrich Schliemann. Danas se vjeruje da je nastala prije legendarnog Trojanskog rata.

Na umjetnoj kružnoj terasi, izgrađenoj između polovice 14. i kraja 13. stoljeća prije Krista Schliemann i grčki arheolog Stamatakis pronašli su šest grobnih komora s bogatim grobnim priložima. Predmete od zlata, srebra, bronce i keramike Schliemann je pripisao Agamemnonu.⁴ Međutim, znanstvenici danas smatraju da grobnice pripadaju ranijem razdoblju mikenske kulture; da potječu iz 16. stoljeća prije Krista, mnogo prije Agemnonove pretpostavljene vladavine. Arheološka iskopavanja Mikena na svjetlo su donijela mnoga blaga iz Grobnog kruga A, kao i različite predmete fine izrade koje su Mikenjani izvezili diljem Sredozemlja. Kraj mikenske civilizacije vjerojatno je posljedica različitih faktora, među kojima je i velika seoba Dorana na područje Peleponeza. Početkom 14. stoljeća prije Krista Knos i Teba su izgorjeli te su zauvijek uništeni. U 12. stoljeću prije Krista istu

4 Napoznatiji artefakt je „Agamenonova“ pogrebna maska iz 16. stoljeća pr. Kr. koju je Schliemann pogrešno pripisao Agamenonovu blagu, a zapravo je stilizirani prikaz nepoznatnog mikenskog kneza.

sudbinu doživjela je i Mikena (Drevne civilizacije, 2006: 37 – 41) (Povijest 2, 2007: 254 – 255).

Troja

Troja je kao velik grad postojala skoro dvije tisuće godina brončanoga doba, od oko 3000. do 950. godine prije Krista. Nakon što je bila napuštena prije početka željeznoga doba, Troju su ponovno naselili grčki kolonisti oko 750. godine prije Krista te je opstala kao razmjerno malen grčki grad tijekom cijele antike. Mnogo naraštaja različitih ljudi živjelo je u brončanodobnoj Troji. Danas nije lako identificirati nijednu od tih populacija, ali većina ih je ostavila znakove prosperiteta, bogatstva i moći. Unatoč tome, grad je s vremena na vrijeme bio izložen katastrofama. U različitim vremenskim razdobljima pogodili su ga požari, potresi i rat nakon čega je uvijek slijedila ponovna izgradnja.

Najraniji poznati prikaz Trojanskog konja na vazi iz Mikonosa, oko 670. godine prije Krista.

U kasnom brončanom dobu Troja je bila jedan od najvećih gradova u okolici Egejskog mora, čak iako nije bila toliko velika kao gradovi središnje Anatolije, Levanta ili Mezopotamije. Kasnobrončana Troja kontrolirala je važnu luku, a u obrambenu svrhu oko grada podignut je ogroman kompleks zidova, jama i drvenih palisada. Prednost grada Troje ležala je u njezinoj lokaciji. Homer grad naziva „vjetrovitim“, ali on je zapravo bio meteorološko čudo. Grad je brzo napredovao jer je bio smješten na ulazu u Dardanele, vodenu vezu između Egejskog i Crnog mora. Na svom vrhuncu, Troja je imala između 5,000 i 7,000 stanovnika što ju je smještalo među velike gradove brončanog doba. Ako ijedan od vremenskih radoblja Troje odgovara događajima Trojanskog rata, onda je to kasnobrončani (Strauss, 2006: 16).

Schliemannova Troja

U literaturi se često nailazi na podatak kako o Troji znamo ovoliko mnogo samo zbog opsesije jednog čovjeka. Njemački poslovni čovjek i istraživač, Heinrich Schliemann (1822. – 1890.), postao je jedan od vodećih arheologa 19. stoljeća nakon razotkrivanja ostataka gradova Troje i Mikene.

Kada je Schliemann u travnju 1870. godine krenuo u otkrivanje Troje, lokaciju za svoje preliminarno iskapanje bazirao je na Homerovim epovima iz kojih je dešifrirao topografske podatke. Prema tim podacima, Troja se nalazila na sjeverozapadnoj obali Anatolije, blizu otoka Teneda (od kojega se Agamemnon mogao s brodovljem vratiti nakon što se smračilo) između dva krajnja rta (gdje se nalazio ahejski obalni logor) ne više od nekoliko kilometara od obale (jer su ratnici morali brzo prijeći udaljenost od logora do zidina) na visokoj prostranoj ravnici gdje je stajala Prijamova palača (Zamarovsky, 1974:79.) Na osnovi tih opisa odlučio se za iskapanje na Hisarliku, 35 metara visokom brežuljku u sjeverozapadnoj Anatoliji.

Schliemann je sedam godina kopao na tom brežuljku: šest tjedana godine 1871., od četiri do šest mjeseci 1872. i 1873., 1878. i 1879., 1882. i 1890. godine. Otkrio je sedam utvrđenih naselja od kojih je najranije datirano otprilike s kraja 4. tisućljeća prije Krista. Iznad njega je otkopao još dva grada koja su bila najbolji kandidati za Homerovu Troju. Iznad njih našao je još nekoliko gradova sve do Novog Iliuma iz grčko-rimskih vremena. Otkrio je „visoke kamene zidove“, pronašao „široke krasne ulice“, otkrio ruševine „sjajne palače kralja“ kao i „Ateninog hrama“, koje opisuje Homer (Zamarovsky, 1974: 84.) Također, otkrio je tragove prema kojima je zaključio da su gradovi uništeni u potresima ili požarima što odgovara Homerovima epovima. Rezultate svojih istraživanja objavio je u knjizi pod naslovom *Ilij, grad i zemlja Trojanaca* u Lepzigu 1881. godine.

Schliemann je sedam pronađenih slojeva naseljavanja numerirao rimskim brojkama, od kojih je sloj Troja I bio najdublji. Najbolji kandidat za Homerovu Troju prema Schliemannu je drugi sloj, Troja II. U Troji II pronašao je utvrđene zidine, dokaze nasilja te naznake trgovine zlatom, srebrom, jantarom i slonovačom. Schliemann je Troju II nazvao i „spaljeni sloj“ jer je bila potpuno uništena u požaru. Troju II naslijedila su manja naselja Troja II, Troja IV i Troja V, a zatim veliki mikenski grad Troja VI.

Schliemann je pokušao dokazati da je Troja II zapravo Troja iz Ilijade prezentirajući njegov prvi, i najkontroverzniji, nalaz blaga kojega je nazvao „Prijamovo blago“. Danas se općenito smatra kako je Prijamova

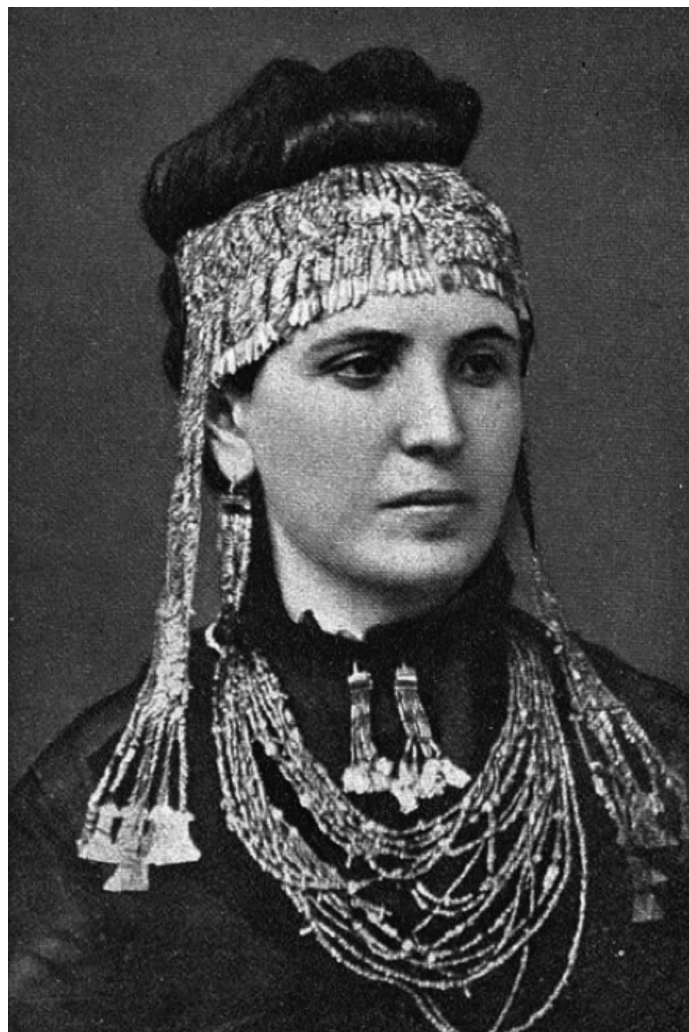
Troja sloj VIIa. „Prijamovo blago“ sastoji se od brončanih pladnjeva i kotlova koji su iznutra ispunjeni zlatnim, srebrnim i brončanim peharima, zlatne „zjedlice za umak“, vaza, 13 brončanih vršaka koplja. Najljepši dio blaga, nazvan još i „Helenin nakit“, sastoji se od dekorativnih predmeta: zlatnih narukvica, ukrasa za kosu, četiri naušnice, dvije veličanstvene zlatne dijamante (jedna je izrađena od 16,000 sićušnih komada zlata). Schliemann je čak fotografirao svoju suprugu – Sophie Schliemann ukrašenu „Heleninim nakitom“ što je rezultiralo jednom od najpoznatijih fotografija 19. stoljeća (Wood, 1998: 56-59).

Artefakti što ih je u Troji II pronašao Heinrich Schliemann (tzv. "Prijamovo blago"). Blago je podijeljeno 1880. godine pa je ova fotografija zasigurno nastala prije toga.

Osim samih nalaza Schliemannova iskapanja na Hisarliku ostala su zapamćena i po svojoj destruktivnoj naravi. Iako ga je njegov kolega Britanac Frank Calvert savjetovao da pri iskapanjima lokaliteta koriste mrežu

malih rovova umjesto velikih platformi, Schliemann je odlučio iskopati velike rovove kroz humak, izbacujući stotine tona zemlje i kamenja pri čemu je uništio ranije strukture koje su mu „smetale“.

Sophia Schliemann, supruga Heinricha Schliemanna, noseći blago otkriveno na Hisarliku (tzv. „Helenin nakit“).

Među zidovima i ostacima koji su zauvijek uništeni nalazio se i dio lijepog Lizimahovog vapnenačnog gradskog zida.⁵ Iako je Schliemann sustavno uništavao sve strukture za koje je smatrao da nisu Troja u vrijeme Trojanskog rata, ironično je što je čak uništio i komad zida Troje kralja Prijama. Rezultati Schliemannovog grubog iskapanja vidljivi su i danas – ostali su samo ostaci ostataka (Ratovi kroz stoljeća, 2009: 16-17).

⁵ Iza njega pronađen je još jedan zid građen od fino obrađenih vapnenačkih ploča za koje je Schliemann smatrao da su previše napredni da bi bili toliko stari (Wood, 1998: 56).

Problematika Schliemannovih nalaza

Iako su Schliemannova otkrića bez sumnje spektakularna, većina znanstvenika od početka je sumnjala u njegove tvrdnje te ga je rijetko tko shvatio ozbiljno. Nakon otkrića „Prijamovog blaga“ kritičari su na neko vrijeme bili ušutkani, a opća je populacija bila uvjerenja kako je Schliemann zaista pronašao Homerovu Troju. Međutim, ta je sigurnost bila kratkog vijeka. Sam je Schliemann priznao kako je veličina Troje II, koja se nalazi na prostoru od otprilike 85 puta 90 metara, ne odgovara veličini grada kojega je skicirao Homer. Također, u Troji II ne postoje široke ulice, velika gradska vrata niti izvidnice. Čak i samo „Prijamovo blago“, za koje su neki znanstvenici smatrali da ga je sam Schliemann podmetnuo, vjerojatno potječe iz Troje III (Strauss, 2006: 221).

Danas znamo kako je zlato, koje je Schliemann pripisao Prijamu, mjestimično pronađeno u trećem sloju Troju, uključujući i velik nalaz sličnog nakita kojeg su otkrili radnici nedopušteno kopajući. Također, u iskapanjima 1930-tih, koja je proveo tim američkih arheologa, zlato je pronađeno u skoro svakoj sobi. Dvije činjenice posebice smetaju Troji II kao Homerovoj Troji. Prva činjenica je već spomenuta veličina koja je premalena da bude velebni grad Homerovog doba. Druga je gruba lončarija pronađena u tom sloju koja je previše primitivna da bi odgovarala trgovačkom gradu u razvoju (Wood, 1998: 60-61).

Ratnička oprema

Već je ustanovljeno kako se Homerovi sudionici Trojanskoga rata bore brončanim, a ne željeznim oružjem kakvo se rabilo u 8. stoljeću prije Krista. Napoznatiji je primjer Odisejeve kacige koja je prema opisu „prekrivena nizom bijelih veprovih kljova“, iako su se takve kacige koristile nekoliko stoljeća ranije. Pri iskapanju mikenskih palača u 19. stoljeću, u grobu mikenskog ratnika pronađena je kaciga koja se u potpunosti podudara s Homerovim opisom. Na slikovnim prikazima boraca, oni za zaštitu glave nose kacige koje se sastoje od unutrašnje kacige s kožnim konopcima te filcanom podstavom. Kacige imaju i dio za zaštitu obraza, a na stražnjoj strani se nalaze kožni remeni koji štite vrat. Oklopi u *Ilijadi* su najčešće od tkanine, ali u vrijeme Trojanskoga rata postoje i brončani. Na primjer, u Dendri, kod mikenskog grada Midee, pronađen je potpun brončani oklop iz 15. stoljeća prije Krista. Različite svinute, međusobno povezane pločice štatile su ramena, cijeli gornji i dio donjeg dijela tijela. Od naoružanja koristili su se uglavnom brončani kratki mačevi i bodeži dok su nalazi dugih mačeva rijetki.

Držak bodeža tipično je bogato ukrašavan, često kao simbol statusa borca. Homer u *Ilijadi* spominje korištenje borbenog mača, iako znanstvenici danas smatraju kako se to oružje pojavilo stotinjak godina poslije. Osim ubodnog oružja, na glasu su bili trojanski strijelci koji su koristili lukovi od rogova životinja. Takav luk mogao je dosegnuti daljinu od tri do sedam stotina stopa. Vršak strijele često je bio umočen u otrov (Ratovi kroz stoljeća, 2009: 31-32).

Ratnik u punoj ratnoj opremi ubija kralja Prijama. Detalj atičke amfore, 520. – 510. godina prije Krista.

Putovanje do bojnog polja često je bilo dugotrajno i naporno, ponekad čak opasnije od same bitke. Vožnja brodovima općenito je bila vrlo opasna zbog vremenskih nepogoda ili opasnih sprudova koji su mogli uništiti plovilo i vojsku koja je u njemu bila stacionirana. Mikenska flota bila je premazana crnim katranom, a brodovi su za pogon koristili jedra ili niz veslača, ovisno o veličini. Povjesničari nemaju podataka o tome koliko su se brzo mikenske trupe kretale. Zapisi tek iz vremena Aleksandra Velikog (336. – 322. pr. Kr.) pokazuju da su postrojbe mogle prijeći do 20 kilometara dnevno, uz odmor svakih pet do šest dana. Osim brodova popularna su bila i bojna kola. Ona su služila samo za transport boraca do područja bitke. Iako Homer često naglašava borbu prsa o prsa, ona je vjerojatno književni element koji služi pojačavanju hrabrosti junaka (Drvo znanja, 2011: 22-23).

Zaključak

Kao i život njegova autora, postojanje Trojanskog rata kao povijesnog događaja, nikad nije potpuno dokazano. Junački spjevovi – *Ilijada* i *Odiseja*, usred mnoštva književne fikcije te preuveličavanja u sebi donose i naznake stvarnog brončanodobnog grčkog života. Gradovi i ratnička oprema opisana u *Ilijadi* odgovaraju arheološkim nalazima. Iskapanja Heinricha Schliemann pokazala su stvarno postojanje gradova Troje, koja je bila poznata pod raznim imenima, i Mikene. Unatoč tome, etičnost i vjerodostojnost većine Schliemannovih nalaza u najboljem je slučaju upitna te je opća slika Trojanskog rata uvelike podložna upravo njegovoj interpretaciji. Pitanje stvarnog postojanja Trojanskog rata vrlo je zanimljivo, ali i trenutačno nerješivo. Isprepletenost mita i povijesne istine prevelika je da bi se mogli pronaći apsolutni dokazi da se rat dogodio. Unatoč tome, golemi kulturno-odgojni utjecaj Homerovih djela zasjenio je onaj koji bi sam rat mogao imati. Taj utjecaj vidljiv je i u našem jeziku svaki put kada se nečija slaba točka okarakterizira kao „Ahilova peta“, kada se prevara vidi kao proboj „Trojanskog konja“ ili kada se za podmukli poklon ispostavi da je zapravo „Danajski dar“.

Summary

Helena Marković, The Trojan War

The enigma of Homer, the ancient Greek author best known as the author of the epic poems Iliad and Odyssey which are attributed to him, has been a subject of discourse for centuries. The mythical and half-mythical events which are described in his epics, such as the siege of the town of Troy and the homecoming after its conquest, are placed in the Late Bronze Age —the Greek youth would “listen to them sitting in their mothers’ laps before having being put in writing” (Aydon, 2012:69). From the first half of the 18th century to this day, the credibility of Homer’s narratives as being based on actual historical events has been bringing about a barrage of scientific researches. The pinnacle of that barrage was reached during the remarkable archaeological excavation of Troy between 1871.-1873., which was lead by the German amateur archaeologist Heinrich Schliemann.

His findings of the Trojan city ramparts, and later on the remains of Mycenae, additionally gave rise to the validity of claims that the Trojan War has indeed taken place. Further researches conducted on the Hums near Troy in the 1980’s have brought forth new evidence supporting that thesis. However, despite that, the Trojan War is still, from a scientific viewpoint, in the grey area in between literature and history; myth and archaeology.

Literatura

1. Aydon, Ciril, 2012. Povijest čovječanstva – 150 000 godina ljudske povijesti, Znanje, Zagreb.
2. Berens, E.M., 2010. The myths and legends of Ancient Greece and Rome, Andrews UK, United Kingdom.
3. Bryce, Trevor R., 1998. The Kingdom of the Hittites, Clarendon Press, Oxford.
4. Chrisp, Peter, 2008. e.istraživač – Antička Grčka, Mozaik knjiga, Zagreb.
5. Drevne civilizacije: velike kulture svijeta, 2006. Mozaik knjiga, Zagreb.
6. Drvo znanja, 2011. Svezak 142: Gripa, Sys Print do.o.o., Zagreb.
7. Duruy, Victor, 1881. Poviest Grčka, Matica Hrvatska, Zagreb.
8. Evslin, Bernard, 1971. The Trojan War, Scholastic Book Services, New York.
9. Povijest 2: Egipat i antička Grčka, 2007. Europapress holding, Zagreb.
10. Ratovi kroz stoljeća, 2006. Svezak 3: Trojanski rat, Aurum izdavaštvo d.o.o., Zagreb.
11. Silberman, Neil Asher, 1990. Between past and present: archaeology, ideology, and nationalism in the modern Middle East, Doubleday, New York
12. Strauss, Barry, 2006. The Trojan War: a new history, Simon and Schuster, New York.
13. Wood, Michael, 1998. In Search of the Trojan War, New American Library, New York.
14. Zamarovsy, Vojtech, 1974. Grčko čudo, Mlade lete, Bratislava.